

Česká renesanční literatura (humanismus)

- konec 15. st. – 1620 (vrchol za Rudolfa II.)
- podobné znaky jako světová - odklon od náboženství, pro měšťany (jednodušší jazyk, jednoduché příběhy), otevřely se lidem nové obzory: zámořské objevy, astronomické poznatky, vynálezy da Vinciho, rozvoj umění, reforma náboženství, revoluce v medicíně
- česky (čeština na vrcholu) i latinsky, nedosahuje světové úrovně + překlady
- často moralizující a didaktická lit. („vychovávající“), satirická a parodická
- jen cestopis a nauková (učebnice jazyků, matematické příručky, historická díla, herbáře, lékařské příručky...) dosahuje vyšší úrovně
- souvisí se vznikem knihtisku a šířením vzdělanosti
- u nás se renesance chopila šlechta a jen několik měšťanů

Výrazné osobnosti: Jan Blahoslav, Jiří Melantrich, Tadeáš z Hájku (astronom, matematik, geodet, botanik, lékař), Agricola (lékař a přírodovědec, napsal několik desítek přírodovědných knih a obrovitou latinskou encyklopedii *Dvanáct knih o hornictví a hutnictví* – souhrn veškerých znalostí z mineralogie a technologie dobývání i úpravy rud), J. A. Komenský, Karel starší ze Žerotína (ochráncem a světskou hlavou Jednoty bratrské na Moravě, podporovatelem Jana Ámose Komenského)

Výrazné počiny:

1)

- **Jiří Melantrich z Aventýna** (1511 - 1580)

- tiskař a nakladatel, začal vydávat Bibli česky - tzv. *Melantrichova bible* (*Melantriška*), slovníky, naukovou lit. i současnou českou lit., spolupracoval s Mattiolim na Herbáři (s italským lékařem a botanikem, osobním lékařem na císařském dvoře; jeho Herbář vznikl v Praze i byl v Praze vytištěn (česky a něm., přeložen později do 60 jazyků)
- věnoval se však i tisku různých příruček a slovníků, právnické literatury, ale také laciných zábavných knížek lidového čtení.

- zeť **Daniel Adam z Veleslavína** (1546 - 1599)

- pokračoval v jeho práci, zasloužil se o vydání 80 českých děl s výtečnou typografickou úpravou, jeho hlavní činnost spočívala v organizaci, opravě a překladech
- výrazně přispěl k rozvoji českého jazyka (dnes tzv. veleslavínská čeština)
- byl prvním vydavatelem notových tisků

2)

- zejména na Moravě působení **Jednoty Bratrské** – hlavní opora humanistické vzdělanosti
 - jedna z protestantských (evangelických) církví, ovlivněna učením Petra Chelčického
 - mezi nejvýznačnější představitele patřili Jan Augusta, Jan Blahoslav, Jan Ámos Komenský.

- po bitvě na Bílé hoře došlo ke znemožnění její existence, mnoho protestantů opustilo vlast jako exulanti, jen menšina z těch, kteří zůstali doma, se snažila v tajnosti svou víru předávat dál

Jan Blahoslav (1523 – 1571)

- biskup Jednoty bratrské, filozof

Filipika proti Misomusům (=obrana; misomusové = nepřátelé Múz, vzdělání a umění)

Gramatika česká

základ Bible kralické

- vynikajícím způsobem, do velmi kultivované češtiny přeložil Nový zákon a připravil další překlady

- pak ustaven širší překladatelský tým
- monumentální šestisvazkové dílo (vychází 1579 – 1594), překladatelský skvost, užívaný dodnes
- tato čeština se stala jazykovou normou NO i spis. jazykem na Slovensku do pol. 19. st.

3) zábavná literatura:

Václav Hájek z Libočan (zemř. 1553)

- Kronika česká
- měl přístup k historickým dokladům, studoval je, ale kroniku si z větší části vymyslel (dodal postavy, děj, podrobnosti...)

Kalendáře a knížky lidového čtení

- přetrvávaly do baroka a udržovaly češtinu živou
 - např.: Ezop, Faust, Don Juan, Meluzína, Kocourkovští, Fortunátus, baron Prášil, Enšpígl, Nasredin + české motivy: bratr Paleček, Krakonoš
- + Matěj Kopecký – loutkové divadlo

cestopisy

Václav Šašek z Bířkova (žil v 15. st.)

- účastník poselstva krále Jiřího z Poděbrad pod velením Lva z Rožmitálu
- Deník o jízdě a putování pana Lva z Rožmitálu a z Blatné z Čech až na konec světa*
- napsán česky, ale originál se nezachoval, pouze latinský překlad
- inspirovalo Aloise Jiráska k napsání knihy „Z Čech až na konec světa“

Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic (1564 – 1621)

Putování aneb Cesta z království českého do Benátek a odtud do země Svaté, země judské a dále do Egypta a velikého města Kairu, potom na horu Oreb, Sinai a sv. Kateřiny v pusté Arabii ležící

Česky, putoval se svým švagrem Heřmanem Černínem, majitelem petrohradského panství

Václav Vratislav z Mitrovic (1576 – 1635)

- s poselstvem císaře Rudolfa II. Se dostal k tureckému sultánovi v Cařihradě (dnešní Istanbul), obviněn ze špionáže, zatčen, rok a půl strávil na galejích, dva roky v nejhorším tureckém vězení, později se účastnil protitureckých válek
- stal se nejvyšším zemským sudím, tajným císařským radou a nakonec byl povýšen do panského stavu.

Příhody Václava Vratislava, svobodného pána z Mitrovic

- šířeny v opisech, vydány až v roce 1777
- velmi čtivé, líčení se zaměřuje především na zvyky lidí a popis krajiny

mimo proud

Židovské pověsti ze staré Prahy

- příběhy převážně z období středověku (některé jsou prý zaznamenány i ve Starém zákoně)
- často v nich vystupuje rabi (rabín) Löw a Rudolf II. (Golem)
- plné kouzel, tajemna, pokladů
- odehrávají se v židovském ghetu i mimo něj

- zpracovali je např.:

A. Jirásek ve Starých pověstech českých

E. Petiška: Golem a jiné pověsti a pohádky ze staré Prahy